

"Зелена" низьковуглецева/вуглецевонейтральна економіка України адаптована до зміни клімату

На абсолютно переважну думку науковців та експертів, серед зовнішніх викликів які дають Україні *можливості* для сталого взаємоузгодженого розвитку енергетики та економіки є щонайменше 10 викликів (рис. 1), серед пов'язаних з протидією глобальному потеплінню та адаптацією до зміни клімату; декарбонізацією енергетики та транспорту; неоіндустріалізацією світової промисловості; міжнародні зобов'язаннями України, в тому числі вимоги європейського Енергетичного Співтовариства, зокрема, щодо інтеграції національного енергетичного ринку до європейського ринку.

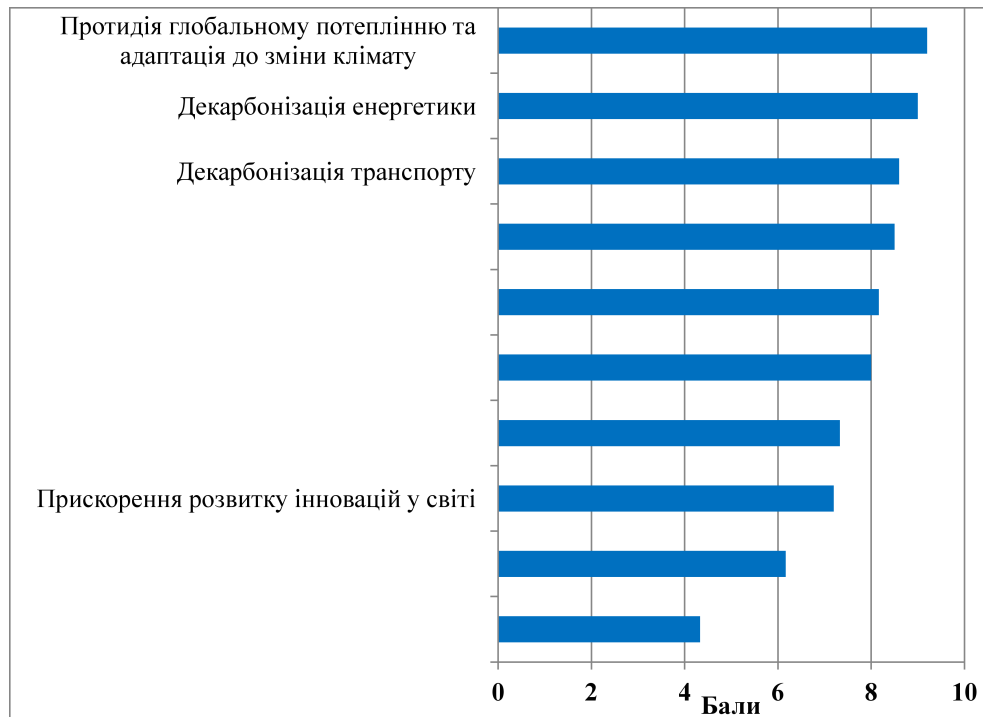

Рис. 1. Рейтингова оцінка викликів, що породжують можливості для сталого взаємоузгодженого розвитку енергетики та економіки

Загрозою для сталого взаємоузгодженого розвитку енергетики та економіки, експерти бачать значну залежність України від зовнішньої фінансово-кредитної допомоги.

Внутрішньою *перевагою* в запровадженні сталого взаємоузгодженого розвитку енергетики та економіки, експерти бачать децентралізацію в Україні.

Тим не менш, існує цілий ряд *недоліків* безпосередньо в середині країни і залежних від України (рис. 2), серед яких експертами виділені (з впевненістю 75-100%) такі: відсутність дієвих інструментів захисту іноземних інвесторів; некомпетентність вітчизняного персоналу (службовців і управлінців); висока вартість капіталу; відсутність конкурентного ринку енергетичного вугілля та дефіцит інвестицій в інноваційний розвиток державного сектору вугільної галузі; недовіра до банківської системи; недосконала система ціноутворення на внутрішніх енергетичних ринках.

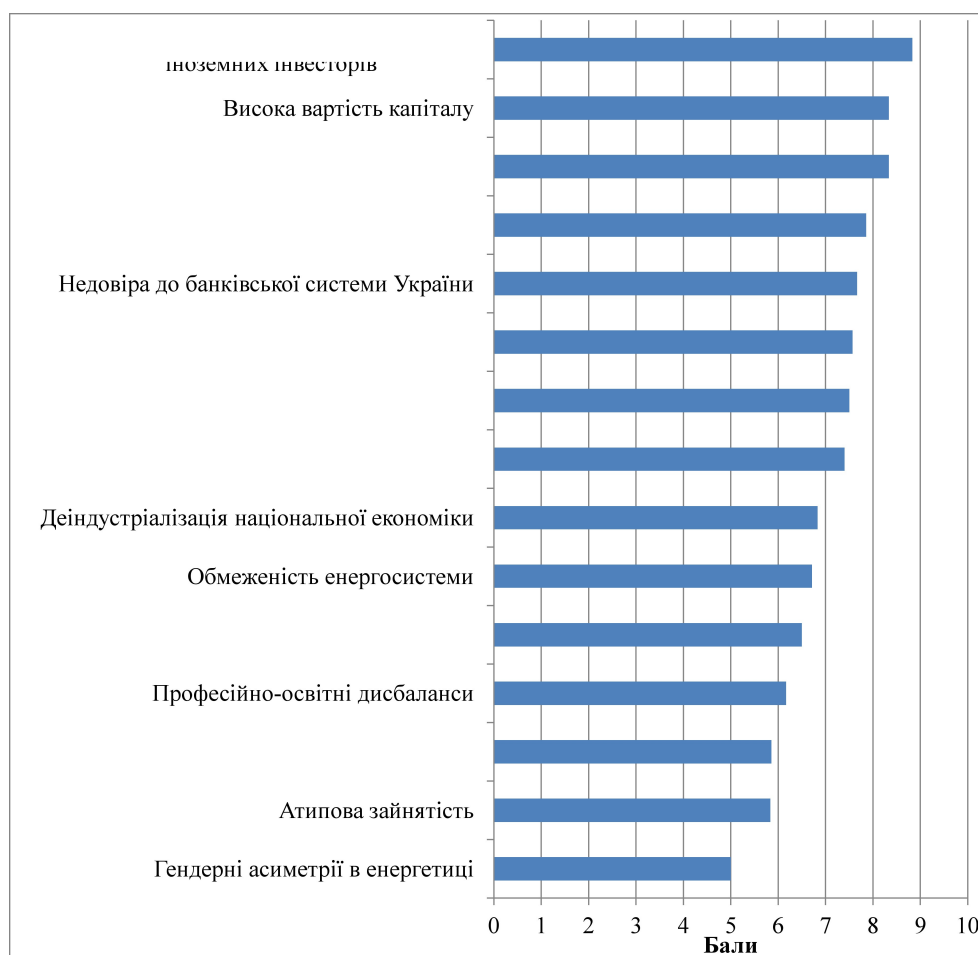

Рис. 2. Рейтингова оцінка недоліків, що не сприяють сталому взаємоузгодженому розвитку енергетики та економіки

Узагальнюючи ті виклики, які на думку експертів є найбільш важливими та впливовими як для сьогоденного стану, так і довгострокового майбутнього

функціонування енергетики України, можна дійти висновку, що вони вказують на те, в яку модель економіки має трансформуватися поточна модель (А) і, що при цьому, із найбільш важливого, має бути забезпечено (Б).

А. Нова модель економіки

Усі країни світу визнають зміну клімату нагальною і потенційно необоротною загрозою для людства і планети, а тому вимагають якомога ширшого співробітництва та активних дій для ефективного й належного реагування на проблему глобальних викидів парникових газів, зростання концентрації яких призводить до підвищення температури на планеті. Для вирішення цієї проблеми необхідно трансформувати існуючі національні моделі економіки, що переважно основані на екстенсивному використанні викопних енергетичних ресурсів (вугілля, нафта, природний газ, уран), в такі моделі, які максимально використовуватимуть відновлювані джерела енергії, викидуватимуть мінімально можливі обсяги парникових газів, що буде менше за обсяги їх поглинання (абсорбції) природнім (наприклад, лісами, парками, садами) або технологічним способами (технології поглинання, зберігання та використання CO₂ для виробництва продукції), а також бути гнучкими і захищеними (адаптованими) до невідворотних змін клімату таких як різкі зміни погоди, збільшення частоти й інтенсивності небезпечних і стихійних гідрометеорологічних явищ тощо. Такий тип економік прийнято називати ***вуглецевонеїтральною***.

Щоб перейти до "зеленої" низьковуглецевої або вуглецевонеїтральної моделі економіки адаптованої до змін клімату необхідно, в першу чергу, декарбонізувати енергетику та транспорт, замінити існуючу стару морально застарілу технологічну базу вітчизняної промисловості на нову сучасну (неоіндустріалізувати).

Паралельно з цим, для посилення безпеки та надійності функціонування енергетичної та суміжної з нею інфраструктури, а також встановлення дієвої ринкової конкуренції необхідна повна інтеграція національних енергетичних ринків (в пергу чергу, ринків газу та електроенергії) до світових, зокрема,

європейських енергетичних ринків. Умовою цієї інтеграції є повне виконання відповідних міжнародних зобов'язань, в т.ч. зобов'язань перед європейським Енергетичним Співтовариством.

Не зважаючи на те, що в "зеленій" низьковуглецевій або вуглецевонейтральній моделі економіки не бачиться місця енергетичному вугіллю, тим не менш, в процесі трансформації який триватиме десь 20-40 років, необхідно якнайшвидше створити конкуренцію на вітчизняному вугільному ринку і повністю його інтегрувати до світового ринку. При цьому, необхідно або приватизувати увесь державний сектор вугільної галузі, або суттєво наростити інвестиції в нього, які наразі перебувають в дефіциті.

"Озелененню" та декарбонізації економіки України буде сприяти подальша децентралізація в країні, завдяки створенню та/або формуванню реальної конкуренції між регіонами (областями, містами, громадами) за людський, інтелектуальний, соціальний, інформаційний, фінансовий та інші капітали. Ця локальна конкуренція на різних енергетичних ринках з'являтиметься та/або посилюватиметься за рахунок сприяння місцевих влад появі місцевих енергогенеруючих підприємств, енергосервісних компаній, виробників енергетичного обладнання або різного роду технологій та послуг для посилення адаптації до зміни клімату; оптимізації видатків і енергозбереження у секторі споживання, у т. ч. зниження побутового споживання; спрощення доступу до місцевих ресурсів для добувних підприємств у постачанні енергоресурсів. Важливим є те, що динамічне формування децентралізованого середовища сприятливо позначиться на можливостях малих (середніх) і локальних учасників енергетичного ринку та формуватиме додатковий тиск на національні та локальні монополії великих енергетичних корпорацій (компаній).

Б. Умови формування нової моделі економіки

Успішність цілеспрямованого переходу до "зеленої" низьковуглецевої або вуглецевонейтральної моделі економіки адаптованої до змін клімату вимагає висококваліфікованого якісного управління цим процесом. Вагому роль тут відіграє здатність державних службовців застосовувати нові практики

управління за обмежених державних ресурсів. Тому дуже важливо, щоб відбулася в Україні масштабна кадрова реформа (реформа державної служби), в результаті якої зник поточний брак кваліфікованих управлінців (в усіх сферах державного управління) як для керівних, так і для середніх, рядових посад. Для цього має бути суттєво покращений процес їх підготовки (освіта, наука).

Управління на усіх рівнях не має передбачати «ручного управління», бути достатньо мотивованим, зберігати інституційну пам'ять, вміти протистояти лобістам з різних сфер економіки і енергетики зокрема, а також сприймати та вчитися на міжнародному досвіді.

Ще однією важливою умовою зміни моделі енергетичного та економічного розвитку є доступність та захищеність фінансово-інвестиційних ресурсів. Вартість капіталу є основною детермінантою вартості енергії, тому для забезпечення конкурентоздатності нової моделі економіки, середньозважена вартість капіталу в Україні має бути на рівні економічно-розвинених країн або країн, що інтенсивно розвиваються (наприклад, Китай). Наразі ж, за розрахунками експертів, середньозважена вартість капіталу в Україні складає близько 15%, тоді як у країнах ОЕСР цей показник не перевищує 10%, а для Китаю та країн ЄС – 8%.

Для того, щоб вартість капіталу в Україні була прийнятною, необхідно щоб рівень відсотків по кредитах, був якомога нижчим, а не як зараз 25% в гривні. Це, в свою чергу, вимагає довіри населення та бізнесу до національної банківської системи, а для цього у них має існувати мотивація вкладати кошти в економіку України. Тоді комерційні банки будуть спроможні та зацікавлені в наданні кредитів підприємствам на придбання та модернізацію обладнання, будівництво, реконструкцію приміщень, поповнення оборонних коштів, розширення виробництва в тому числі у секторі енергетики та інше.

Також важливим для забезпечення конкуренції на енергетичному ринку, яка сприятиме переходу до «зеленої» низьковуглецевої або вуглецевонейтральної моделі розвитку, є встановлення ринкових цін на енергетичні ресурси для усіх категорій споживачів, які мають формуватися на

базі прозорих та недискримінаційних тарифів, що відображають усі витрати та забезпечують ринкове стимулювання до підвищення ефективності діяльності. Ринкове ціноутворення має забезпечити трансформацію всього ланцюжка торгівлі енергетичними ресурсами та відповідно впливати на поведінку усіх категорій споживачів і воно має бути абсолютно не корупційним. Ринкові ціни дозволяють компаніям та інвесторам з довірою підходити до вкладання коштів в ту чи іншу сферу економіки, однак, для них також надзвичайно важливо бути впевненим в захисті свої інвестицій. Для цього необхідно Україні розвивати відповідні інструменти та посилювати захист інвесторів, а також думати про конкуренцію в цьому питанні з іншими країнами, особливо країнами пострадянського простору, які спроможності «переманювати» як вітчизняних, так і іноземних інвесторів. Головним тут має стати відсутність корупції та технічних бар'єрів у торгівлі, довіра до судової системи тощо. Це дозволить створити умови для внутрішнього інвестування, без чого неможливо залучити до країни й іноземних інвесторів.

Україні варто намагатися залучати стале фінансування та інвестування в реальні сектори економіки, щоб створювалися робочі місця і зростала оплата праці, і саме запровадження нової "зеленої" низьковуглецевої або вуглецевонейтральної моделі економіки адаптованої до зміни клімату може це забезпечити.

Питання кредитно-фінансової підтримки (в т.ч., від МВФ) в довгостроковій перспективі має ретельно вивчатися, адже з однієї сторони отримання кредиту від МВФ є необхідною умовою для реалізації запланованих в Україні реформ і він виступає індикатором та «зеленим світлом» для інших міжнародних організацій. З іншої – вимоги, які ставить кредитор не завжди носитимуть соціально-орієнтований характер та створюватимуть додатковий тиск на населення. ***Варто пам'ятати, що саме населення є основним драйвером змін в країні, і з однієї сторони, воно може стати каталізатором трансформацій та переходу до нової низьковуглецевої або***

*вуглецевонейтральної моделі економіки, а з іншої – через непідтримку дій
Уряду, гальмувати такий перехід.*

До формування та запровадження «зеленої» низьковуглецевої або вуглецевонейтральної моделі економіки України потрібна концентрація та консолідація усіх гілок влади в усіх сферах державної політики.